

EUGENIUSZ ADAMSKI, ZDZISŁAW KARPIŃSKI

ROZWÓJ USŁUG ŁĄCZNOŚCI W OKRESIE DWUDZIESTOPIĘCIOLECIA PRL

Z okazji dwudziestopięciolecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dokonywane są przeglądy osiągnięć poszczególnych działów gospodarki narodowej. Jednym z działów tej gospodarki jest transport i łączność. Społecznym zadaniem łączności jest obsłużenie ludności i gospodarki narodowej w zakresie usług łączności. Funkcję tę powierzono państwowemu przedsiębiorstwu Polska Poczta, Telegraf i Telefon, które jest powołane do zaspokojenia potrzeb społeczeństwa, gospodarki narodowej oraz organów władzy i administracji państwowej w dziedzinie porozumiewania się na odległość¹.

Celem artykułu jest przedstawienie rozwoju działalności usługowej resortu łączności w okresie 25-lecia w przekroju dwóch podstawowych pionów tej działalności — pocztowego i telekomunikacyjnego.

Artykuł podzielono na dwie części. W pierwszej przedstawiono rozwój usług pocztowych, w drugiej zaś rozwój usług telekomunikacyjnych².

I

Rozwój urzędów i usług pocztowych w okresie 25-lecia wiąże się nierozzerwalnie z rozwojem całej gospodarki i kultury narodowej, stąd zagadnienie to możemy rozpatrywać w kontekście poszczególnych faz rozwoju działalności usługowej poczty dokonując porównań w stosunku do poziomu 1938 r. W drugiej kolejności przedstawimy rozwój podstawowych usług w drugiej fazie rozwoju gospodarczego (1959 - 1968) w układzie regionalnym.

Z ekonomicznego punktu widzenia usługi pocztowe możemy rozpatrywać z podziałem na usługi typu transportowego, bankowego i pozostałe usługi pocztowe. Usługi typu transportowego to przede wszystkim przesyłki pocztowe, które stanowią zdecydowaną większość usług pocztowych.

¹ Por. Ustawa z dnia 31 stycznia 1961 r. o łączności (Dz. U. 1961, Nr 8, poz. 48).

² Autorem pierwszej części jest Eugeniusz Adamski a drugiej Zdzisław Karpiński.

Rozwój ilościowy przesyłek pocztowych przedstawia tabela 1, z której wynika, że liczby nadawanych przesyłek listowych oraz paczek przejawiają tendencje wzrostu. Jest to wynikiem wzrastającego zapotrzebowania społecznego i gospodarczego na tego rodzaju usługi, przy jednoczesnym rozwoju urzędów pocztowych oraz ich zdolności usługowej tak ilościowej, jak i pod względem jakości wykonywanych usług.

Tabela 1

Rozwój usług pocztowych typu transportowego
w okresie 25-lecia (w mln sztuk)

Lata	Przesyłki listowe		Czasopisma	Paczki
	zwykłe	polecane		
1938	852,4	33,8	264,7	13,9
1955	607,2	58,2	831,0	18,8
1960	810,8	62,6	494,2	19,1
1965	1021,0	87,6	502,7	23,6
1968	1290,5	115,8	563,9	25,4

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1968.

W pierwszym okresie, na terenach Polski częściowo wyzwolonych, organizowano usługi pocztowe dążąc do stanu, jaki istniał w okresie międzywojennym³. W następnych latach rozpoczął się proces przystosowywania usług pocztowych do aktualnych potrzeb nabywców tych usług. Wprowadzano nowe usługi przy jednoczesnym likwidowaniu dotychczas wykonywanych. Wprowadzono ankiety jako odrębny rodzaj przesyłek listowych (1949 r.). Zniesiono z końcem 1963 r. miejscowe wezwania płatnicze, papiery handlowe, próbki towarów i przesyłki mieszane jako odrębne rodzaje przesyłek listowych. Wprowadzono (1955 r.), dla nadawców paczek i listów wartościowych zabezpieczenie tych przesyłek przez placówki pocztowe odciskami pieczęci na laku. Umożliwia to przesyłanie przedmiotów o większej wartości.

Znaczny spadek nadawanych czasopism nastąpił od 1957 r. wskutek częściowego przejęcia przez „Ruch” prenumeraty zakładowej, czasopism szkolnych, rozszerzenia sieci sprzedaży detalicznej oraz częściowo z podwyżką cen na czasopisma i wprowadzeniem ograniczeń nakładów. Nadmienić wypada, że rola poczty nie ogranicza się tylko do przewozu i doręczania czasopism. Poczta wykonuje za pośrednictwem doręczycieli poważną funkcję upowszechniania czytelnictwa prasy, w szczególności na wsi.

Usługi pocztowe typu bankowego to świadczenia służby pocztowej,

³ Pierwsza taryfa pocztowa zawierała 7 pozycji usług pocztowych: listy, kartki pocztowe, druki i czasopisma, listy wartościowe, paczki, przekazy oraz polecenie przesyłki listowej.

których treścią jest przekazanie sum pieniężnych, inkaso sum pieniężnych oraz wykonywanie różnych czynności w zastępstwie organów Powszechnej Kasy Oszczędności⁴. Podobnie jak w grupie przesyłek pocztowych mamy kilkanaście rodzajów przesyłek typu bankowego. Różnice dotyczą niektórych warunków korzystania z usług typu bankowego: rodzaje blankietów, wysokość sum i opłat, sposób zlecenia wykonania usługi. W porównaniu z okresem międzywojennym zakres usług bankowych znacznie się rozszerzył. Do nowo wprowadzonych usług należą przede wszystkim przekazy rentowe, dla nadwyżek kasowych, zasilające (pokrywane przez nadawców poleceniami przelewu) wpłaty na rachunki NBP przy użyciu 3 odcinków blankietów, wypłaty za mleko i inne płody rolne.

Tabela 2

Rozwój usług pocztowych typu bankowego
w okresie 25-lecia (w mln sztuk)

Lata	Nadane przekazy pocztowe i telegraficzne	Wpłaty na rachunek „ORS” w NBP	Wpłaty i wypłaty PKO	
			czekowe	oszczędnościowe
1938	21,8	—	40,9	16,3
1955	38,6	—	12,1	6,4
1960	46,3	—	16,2	13,9
1965	61,1	16,7	9,5	24,8
1968	55,2	21,7	10,9	30,6

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1968.

Rozwój ilościowy usług bankowych przedstawia tabela 2. Wzrost przekazów wynika między innymi z wprowadzenia przekazów rentowych i dla nadwyżek kasowych. W 1955 r. nadano 15,1 mln przekazów rentowych. Wzrost liczby przekazów w następnych latach dotyczy wszystkich rodzajów przekazów. W 1968 r. przekazy nie obejmują przekazów z nadwyżkami kasowymi (około 6-7 mln rocznie), które od 1966 r. są wpłacane na rachunki w NBP i ujmowane w odrębnej ewidencji poza obrotem przekazowym. Wpłaty i wypłaty w obrocie oszczędnościowym PKO wykazują stałą tendencję wzrostu. Poziom z okresu przedwojennego usługi te osiągnęły w latach 1960-1965. Natomiast liczby wpłat i wypłat w obrocie czekowym PKO są obecnie znacznie mniejsze niż w okresie przedwojennym. Jest to następstwem między innymi przejścia przez placówki pocztowe wypłaty rent i przyjmowanie opłat za abonament radiofoniczny, które to czynności do 1952 r. wykonywało PKO lub placówki pocztowe na rachunki PKO, jak również wskutek likwidacji wielu rachunków czekowych PKO większych jednostek uspołecznionych w związku z przejściem tych rachunków przez NBP.

⁴ Por. *Ekonomika łączności*, Warszawa 1961, s. 39.

Oprócz usług pocztowych typu transportowego (przesyłki pocztowe) i typu bankowego (przekazy, wpłaty i wypłaty), placówki pocztowe wykonują różne inne usługi pocztowe, uzasadnione aktualnymi potrzebami społeczeństwa i jednostek gospodarki uspołecznionej. Do grupy tej należy: przyjmowanie zamówień na druk drobnych ogłoszeń prasowych, sprzedaż znaczków opłaty skarbowej, urzędowych blankietów wekslowych, znaczków PCK, znaczków składkowych Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, sprzedaż kalendarzy książkowych i opakowań kartonowych do paczek, biletów autobusowych PKS, kasowanie znaczków pocztowych dla celów filatelistycznych, poświadczanie pobytu na trasie turystycznej w książeczkach turystycznych i na skierowaniach na wczasy. Niektóre z tych usług są wykonywane przez wszystkie placówki pocztowe, inne stosownie do potrzeb lokalnych. Usługi te nie mają charakteru masowego, gdyż w zasadzie są przedmiotem działalności innych punktów usługowych, jednakże włączenie placówek pocztowych, jako punktów dodatkowych, do wykonywania tych usług stanowi dla ludności duże udogodnienie i jest wyrazem zwiększania użyteczności społecznej poczty⁴.

Obrót pocztowy z zagranicą obejmuje: przesyłki listowe, czasopisma, listy z podaną wartością, paczki i przekazy, z tym że obrót listów z podaną wartością podjęty został tylko z niektórymi krajami i jest znikomy. Obrót przekazowy ze względu na ograniczenia dewizowe jest obecnie prawie jednostronny, tj. z zagranicy do Polski. Rozmiary obrotu pocztowego zagranicznego w zakresie najpopularniejszych usług przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Rozwój usług pocztowych typu transportowego
w obrocie zagranicznym (w tys. sztuk)

Lata	Przesyłki listowe				Paczki		Czasopisma	
	zwykłe		polecone		z Polski	do Polski	z Polski	do Polski
	z Polski	do Polski	z Polski	do Polski				
1938	35085,0	61512,3	1262,3	1932,6	92,5	210,0	5203,9	7537,1
1955	21006,0	15584,0	2626,0	1948,0	40,0	843,0	5492,0	55453,0
1960	35879,0	28063,8	1876,8	1884,9	220,8	1688,5	22135,2	22976,1
1965	62208,0	39382,1	1875,5	1959,3	338,6	1771,4	39662,9	34851,7
1968	68741,5	56626,3	1641,4	1836,0	346,6	1773,6	45778,3	40497,0

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1968.

Z tabeli tej wynika, że rozwój obrotu pocztowego z zagranicą nie wykazuje jednakowej tendencji. Występujące fluktuacje były wynikiem ogólnej sytuacji politycznej, jak również polityki celnej. Dotyczy to nie tylko paczek, lecz także przesyłek listowych, w których można przysyłać również towary. Na marginesie naszych stosunków pocztowych z zagranicą należy podkreślić coraz aktywniejszy udział Polski w pracach organów Światowego Związku Pocztowego.

Aktualny poziom usług pocztowych charakteryzuje liczba ponad 2 miliardów wszelkiego rodzaju przesyłek i zleceń pieniężnych, które w 1968 r. zostały przyjęte, przewiezione i doręczone przez ponad 7400 placówek pocztowo-telekomunikacyjnych.

Dochody usługowe poczty, które w 1968 r. osiągnęły ponad 2,2 mld zł w ostatnich latach utrzymują wysokie tempo wzrostu, sięgające ponad 6% rocznie. Obroty kasowe jednostek PPTT osiągnęły ponad 280 mld zł wykazując ponad 10% wzrostu rocznie. Na wzrost ten złożył się zarówno wzrost wykonywanych usług typu bankowego, jak też rozszerzenia wykonywanego asortymentu usług, zwłaszcza z zakresu inkasa i wypłat różnego rodzaju należności.

Zdecydowanej poprawie uległa w okresie 25-lecia PRL dostępność interesantów do placówek i urzędów pocztowych. Stan ilościowy placówek pocztowych został przedstawiony w tabeli 4. Liczba placówek pocztowo-telekomunikacyjnych zarówno w miastach jak i na wsi wzrosła z 5086 w 1939 r. do 7435 placówek w 1968 r. czyli o ponad 46%, a średni obszar przypadający do obsługi na jedną placówkę zmniejszony został w tym okresie z 76,4 km² do 42,1 km².

Zabezpieczona została pełna, w zasadzie codzienna, obsługa wsi przez

Tabela 4

Rozwój placówek pocztowych
w okresie 25-lecia

Lata	Liczba placówek	Na jedną placówkę przypada	
		mieszkańców	km ²
1939 (I III 1939)	5038	6898	77,3
1960	6823	4381	45,6
1965	7047	4477	44,2
1968	7435	4361	42,1

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1968.

Tabela 5

Rozwój sieci pomocniczych punktów obsługi pocztowej
w okresie 25-lecia

Lata	Liczba skrzynek pocztowych			Liczba punktów sprzedaży znaczków pocztowych (łącznie z placówkami)		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		w miastach	na wsi		w miastach	na wsi
1955	58111	11629	46482	37961	12795	25166
1960	57695	11753	45942	40964	13245	27719
1965	61061	14577	46484	50038	17235	32803
1968	64268	16395	47873	52585	18658	33927

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1968.

doręczycieli wiejskich, których zatrudnia się obecnie ponad 16 tysięcy, czyli ponad 3-krotnie więcej w stosunku do stanu z 1939 r. Na podkreślenie zasługuje osiągnięty w miastach i na wsiach rozwój sieci skrzynek pocztowych i punktów sprzedaży znaczków pocztowych. Sieć pomocniczych punktów obsługi pocztowej została przedstawiona w tabeli 5. Sieć skrzynek pocztowych wzrosła z 39 tys. w 1939 r. do ponad 64 tys. w 1968 r., co oznacza wzrost o 64%. Z aktualnej liczby skrzynek pocztowych przypada 16,4 tys. skrzynek na tereny miejskie oraz 47,9 tys. skrzynek na tereny wiejskie. Liczby te oznaczają, że jedna skrzynka pocztowa w mieście przypada na 1013 mieszkańców, a na wsi na 331 mieszkańców.

W przewozach pocztowych koleje stanowią w dalszym ciągu podstawowy środek transportu. Udział środków transportu w przewozie poczty został przedstawiony w tabeli 6. Mimo rozwoju kolejnictwa udział transportu kolejowego poczty zmniejszył się w porównaniu ze stanem z 1938 r.

Tabela 6

Środki transportu w przewozie poczty
w latach 1938 - 1968

Lata	Dzienne przebiegi w przewozach poczty zamiejscowej		Udział w ogólnym, dziennym przebiegu przewozów poczty w %		
	tys. km	1938=100	kolejami	samochodami	innymi środkami
1938	216,0	100,0	60,5	18,1	21,4
1968	341,0	162,3	56,6	41,1	2,3

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1968.

Jest to następstwem prowadzonej na szeroką skalę elektryfikacji kolejnictwa, przyspieszenie w związku z tym szybkości przebiegu pociągu i skrócenie postojów ograniczyło możliwości wykorzystania kolei do przewozu poczty. W tej sytuacji zaszła konieczność powiązania kursami samochodowymi urzędów dworcowych i innych z placówkami położonymi w niedużej odległości.

Przedstawienie rozwoju usług pocztowych byłoby niepełne, gdybyśmy nie przedstawili tego zagadnienia w przekroju terytorialnym. Z punktu widzenia polityki ekonomicznej, jak i właściwej organizacji badań statystycznych, wydaje się za słuszne grupowanie usług pocztowych według województw. Celowość tego podziału jest bezsporna, jednak, jak dotychczas, nie znalazł on pełnego zastosowania w statystyce łączności.

Podstawowe znaczenie dla badań rozwoju usług pocztowych mają usługi masowe, wśród których poczesne miejsce zajmują przesyłki listowe, stanowiące największą pod względem ilościowym usługę pocztową i mające charakter usług łączności w ścisłym znaczeniu tego słowa. Rozwój tych usług w przekroju województw, w przeliczeniu na 100 mieszkańców, przedstawiają tabele 7 i 8. Różne ilości przesyłek listowych, w po-

Tabela 7

Przesyłki listowe zwykłe według województw
w latach 1959-1968 (na 100 mieszkańców)

Województwo	1959	1962	1965	1968	1959 = 100
Gdańskie	3634	3945	4413	4868	133,9
Bydgoskie	2699	2861	3244	3688	136,6
Katowickie	2849	2910	3413	3802	133,4
Opolskie	3398	3423	4003	4436	135,0
Krakowskie	2507	2933	3320	3876	154,6
Rzeszowskie	2380	2616	2983	3503	147,2
Lubelskie	1635	1507	2278	2672	163,4
Kieleckie	1291	1831	1859	2229	172,6
Łódzkie	1966	2179	2648	3089	157,1
Olsztyńskie	2835	2558	3795	4393	154,9
Białostockie	1869	2584	2508	2905	155,4
Poznańskie	2776	2890	3393	4083	147,1
Zielonogórskie	2675	2743	3175	3756	140,4
Szczecińskie	3248	2796	4011	4904	151,0
Koszalińskie	2823	3799	3695	4571	161,9
Warszawskie	4429	4433	5092	5885	132,9
Wrocławskie	3336	3366	3789	4311	129,2
Miasta wydzielone					
Warszawa	11364	10953	12374	14480	127,4
Wrocław	5384	5469	6137	6602	124,4
Poznań	6281	6458	7551	8928	107,8
Łódź	3551	3893	4704	5507	155,1
Kraków	5347	5972	6672	7451	139,3

Źródło: Roczniki Statystyczne Łączności za lata 1959 - 1968.

szczególnych województwach, są wynikiem różnej liczby ludności i odmiennej struktury społeczno-gospodarczej. W województwach, na terenie których rejestrujemy duży stopień uprzemysłowienia, ilość przesyłek listowych w liczbach bezwzględnych jest bardzo duża. Przykładem jest województwo katowickie, które, poza warszawskim, posiada najwyższy udział w ogólnej ilości przesyłek listowych — około 10,6% w 1968 r. Obserwujemy również poważny wpływ jednostek administracji państwowej na ilość nadanych przesyłek listowych. Wyrazem tego są miasta wydzielone. Poniżej przedstawiamy województwa z miastami wydzielonymi na przykładzie 1968 r. (przesyłki listowe zwykłe i polecone łącznie):

Województwo Przesyłki w mln sztuk

Warszawskie	240,6
Katowickie	140,7
Wrocławskie	118,6
Krakowskie	117,0
Poznańskie	116,9
Łódzkie	82,6

Tabela 8

Przesyłki listowe polecone według województw
w latach 1959 - 1968 (na 100 mieszkańców)

Województwo	1959	1962	1965	1968	1959 = 100
Gdańskie	238	289	345	425	178,6
Bydgoskie	193	225	270	350	181,3
Katowickie	268	300	299	370	138,0
Opolskie	190	222	272	340	178,9
Krakowskie	222	271	297	379	170,7
Rzeszowskie	140	176	207	255	182,1
Lubelskie	121	149	180	238	196,7
Kieleckie	118	143	187	234	198,3
Łódzkie	156	203	236	318	203,8
Olsztyńskie	186	221	268	330	177,4
Białostockie	111	134	166	207	186,5
Poznańskie	192	283	191	369	192,2
Zielonogórskie	190	225	291	379	199,5
Szczecińskie	236	298	343	418	177,1
Koszalińskie	199	254	314	378	189,9
Warszawskie	261	332	397	473	181,2
Wrocławskie	234	276	329	442	188,9
Miasta wydzielone					
Warszawa	636	779	891	1056	166,0
Wrocław	465	586	679	911	195,9
Poznań	559	708	756	903	161,5
Łódź	299	395	450	606	202,7
Kraków	565	719	778	947	167,6

Źródło: Roczniki Statystyczne Łączności za lata 1959 - 1968.

Tabela 9

Rozwój przesyłek listowych w miastach wydzielonych
w latach 1959 - 1968 (w mln sztuk)

Lata	Warszawa	Kraków	Łódź	Poznań	Wrocław
1959	132,8	28,1	27,1	27,2	25,1
1960	133,8	29,7	28,9	28,2	25,9
1961	132,1	31,2	30,1	29,2	26,1
1962	139,6	33,1	31,2	29,6	27,3
1963	147,2	34,5	34,3	31,8	29,0
1964	158,2	36,4	36,3	33,8	30,2
1965	166,1	38,7	38,3	35,2	32,3
1966	180,6	41,4	40,7	39,3	34,7
1967	190,7	45,1	43,4	41,8	36,0
1968	198,7	47,4	45,8	44,9	38,4

Źródło: Roczniki Statystyczne Łączności za lata 1959 - 1968.

Z powyższego wynika, że województwa uprzemysłowione posiadające rozbudowaną administrację mają bardzo duży udział w ilości nadanych przesyłek listowych. Rozwój przesyłek listowych (zwykłych i poleconych łącznie) w liczbach absolutnych przedstawia tabela 9.

II

Telekomunikacja stanowi ważną dziedzinę działalności ludzkiej. W wielu krajach jest ona miernikiem rozwoju całej gospodarki narodowej. Telekomunikacja w Polsce w okresie istnienia władzy ludowej może poszczycić się wieloma osiągnięciami, mimo że nie zawsze może sprostać wciąż rosnącym potrzebom społeczeństwa i gospodarki narodowej. Oceniając te osiągnięcia należy pamiętać, że w latach 1939 - 1945 zniszczeniom wojennym uległo ⁵ 80% central telefonicznych — z tym, że centrale w takich największych ośrodkach jak Warszawa, Wrocław, Poznań, Szczecin, Gdańsk, Olsztyn, Gdynia, zniszczone zostały całkowicie lub wywiezione przez okupanta, 40% linii telefonicznych i telegraficznych, 50% budynków łączności, 100% stacji radiowych. W okresie minionych 25 lat nastąpiła nie tylko odbudowa zniszczeń wojennych, ale osiągnięty również został bardzo poważny rozwój poszczególnych rodzajów urządzeń i usług telekomunikacyjnych. Aktualny potencjał urządzeń i środków telekomu-

Tabela 10

Podstawowe usługi telekomunikacyjne w Polsce
(na 100 mieszkańców)

Lata	Abonenci telefoniczni	Aparaty telefoniczne	Telefoniczne rozmowy międzymiastowe wychodzące*	Telegramy	Ilość dalekopisów sieci teleksowej na 100 tys. mieszkańców
1938	0,64	0,86	80	11,4	·
1955	1,23	1,72	345	34,2	·
1960	1,80	2,96	358	30,5	1,9
1961	1,94	3,18	373	31,2	2,3
1962	2,09	3,38	382	32,3	2,7
1963	2,18	3,52	389	34,2	3,3
1964	2,35	3,81	390	35,1	4,5
1965	2,48	4,10	705	36,5	5,7
1966	2,63	4,44	781	38,7	7,6
1967	2,80	4,77	846	41,1	8,6
1968	2,95	5,09	1063	43,0	9,4

* Telefoniczne rozmowy międzymiastowe wychodzące obejmują rozmowy łączne w ruchu ręcznym, półautomatycznym i od 1965 r. w ruchu automatycznym.

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1968, s. 129.

⁵ Rocznik Statystyczny Łączności 1968.

nikacji znacznie przekroczył stan przedwojenny, a ponadto zmienił się radykalnie poziom techniczny tych urządzeń oraz ich zdolność usługowa tak ilościowa jak i pod względem jakości wykonywanych usług. Powstały nowe usługi, jak telewizja i teleks. Wzrost podstawowych usług telekomunikacyjnych w Polsce w przeliczeniu na liczbę mieszkańców ilustrują dane w tabeli 10.

Średnia liczba abonentów telefonicznych⁶, przypadająca na 100 mieszkańców w skali kraju zwiększyła się z 0,64 w 1938 r. do 2,95 w 1968 r. Również poważnie wzrosła liczba aparatów telefonicznych podłączonych do sieci publicznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców i tak z 0,86 w 1938 r. do 5,09 w 1968 r.

Tabela 11

Abonenci telefoniczni
Stan w dniu 31 XII

Kraje	1966		1967
	na 100 ludności		1966=100
Belgia	11,80	12,27	104,0
Czechosłowacja	5,30	5,68	107,2
Dania	21,90	22,68	103,6
Francja	6,41	6,94	108,3
Holandia	12,90	13,68	106,0
Jugosławia	1,35	1,52	112,6
NRD	4,65	4,80	103,2
NRF	8,92	9,82	110,1
Polska	2,63	2,79	106,1
USA	30,56	31,30	102,4
Szwajcaria	25,84	27,29	105,6
Szwecja	36,80	38,20	103,8
W. Brytania	12,61	13,36	105,9
Włochy	9,12	9,71	106,5

Źródło: Statystyka Łączności GUS - 1968.

Mimo rozbudowy telefonicznych central i sieci miejscowych potrzeby społeczne abonentów telefonicznych nie są zaspakajane, ponieważ narastające zapotrzebowanie na telefony wyprzedza realne możliwości techniczne zaspakajania potrzeb.

Mimo dotychczasowych osiągnięć stopień stelefonizowania w Polsce jest nadal stosunkowo niski w porównaniu ze stopniem stelefonizowania w innych krajach co ilustrują dane zawarte w tabelach 11 i 12. Liczba rozmów telefonicznych wychodzących w przeliczeniu na 100 mieszkańców

⁶ Abonent telefoniczny ma zapewnione stałe połączenie stacji telefonicznej (aparatu telefonicznego lub centrali telefonicznej) z publiczną centralą telefoniczną oraz możliwość przeprowadzania z niej rozmów telefonicznych w godzinach obsługi abonentów. — Zarządzenie Ministra Łączności z dnia 22 XII 1966 r. Ordynacja telefoniczna — Dz. Ł. 1967 r. nr 2 poz. 2.

Tabela 12

Aparaty telefoniczne^a
Stan w dniu 31 XII

Kraje	1966		1967
	na 100 ludności		1966=100
Świat	6,2	6,4	103,2
Europa	10,6	11,2	105,7
Belgia	17,33	18,18	104,9
Bułgaria	3,70	4,06	109,7
Czechosłowacja	11,09	11,71	105,6
Dania	29,09	30,28	104,1
Francja	13,33	14,10	105,8
Holandia	20,07	21,47	107,0
Jugosławia	2,29	2,54	110,9
NRD	10,09	10,42	103,3
NRF	15,97	17,24	108,0
Polska	4,44	4,77	107,4
USA	50,18	52,10	103,8
Szwajcaria	39,91	42,23	105,8
Szwecja	45,96	47,90	104,2
W. Brytania	20,54	21,71	105,7
Węgry	5,85	6,20	106,0
Włochy	12,13	13,15	108,4

^a Podłączone do telefonicznej sieci publicznej.

Źródło: Statystyka Łączności GUS — 1968.

wzrosła z 80 w 1938 r. do 1063 w 1968 r. Należy podkreślić, że w wyniku postępującej automatyzacji telefonicznego ruchu międzymiastowego w systemie „miasto - miasto” liczba telefonicznych rozmów międzymiastowych wychodzących w ruchu automatycznym w 1968 r. była przeszło dwukrotnie większa niż w 1965 r. i wynosiła 197,1 mln, co stanowi blisko 57% ogólnej ilości telefonicznych rozmów międzymiastowych wychodzących wynoszących 346,8 mln. Liczba telegramów na 100 mieszkańców wzrosła z 11,4 w 1938 r. do 43,0 w 1968 r.

Wraz z ogólnym wzrostem usług telekomunikacyjnych miał miejsce poważny wzrost tych usług w ramach wymiany międzynarodowej co ilustrują dane zawarte w tabeli 13.

W obrocie zagranicznym duży ruch telekomunikacyjny notujemy ze Związkiem Radzieckim, Niemiecką Republiką Federalną, Niemiecką Republiką Demokratyczną, Czechosłowacją, Wielką Brytanią i Francją. W 1968 r. ruch telekomunikacyjny z tych krajów do Polski i z Polski do tych krajów objął około 56% ogólnej liczby telegramów i około 67% ogólnej liczby telefonicznych rozmów w obrocie zagranicznym.

Telegrafia abonencka zwana w skrócie „teleks” jest nową dziedziną łączności w Polsce. Wskaźnik charakteryzujący liczbę dalekopisów sieci teleksowej przypadających średnio na 100 000 mieszkańców wzrósł z 1,9

Tabela 13

Dynamika usług telekomunikacyjnych w obrocie zagranicznym

Dokąd	Rok	Rozmowy telefoniczne	Telegramy
		1960 = 100	
Z Polski	1965	140,5	130,7
Za granicę	1966	174,0	141,4
	1967	207,9	145,9
	1968	180,3	133,6
	1965	126,6	124,4
Z zagranicy	1966	125,8	134,1
Do Polski	1967	168,5	140,7
	1968	191,2	141,6

Źródło: Statystyka Łączności GUS 1968.

w 1960 r. do 9,4 w 1968 r. i mimo tak znacznego wzrostu kształtuje się nadal na dość niskim poziomie w stosunku do stanu w innych krajach, co ilustrują dane z tabeli 14.

Z uwagi na stosunkowo szeroki i różnorodny wachlarz usług telekomunikacyjnych w dalszym ciągu tej części artykułu przedstawiony zostanie wyłącznie rozwój liczby abonentów telefonicznych jako reprezentatywny dla tych usług. Rozwój liczby abonentów telefonicznych w Polsce z podziałem na miasto i wieś przedstawia tabela 6.

W porównaniu do stanu z 1939 r. ilość abonentów telefonicznych wzrosła z 225,4 tys. do 957,7 tys. w 1968 r. tj. o blisko 425%. Należy

Tabela 14

Dalekopisy sieci teleksowej
Stan w dniu 31 XII

Kraje	1966		1967
	na 100 000 mieszkańców		1966 = 100
Belgia	48,20	55,03	114,2
Czechosłowacja	20,08	22,78	113,4
Dania	70,15	76,62	109,2
Francja	22,01	27,39	124,4
Holandia	61,87	69,31	112,0
Jugosławia	8,17	9,29	113,7
NRD	38,90	43,10	110,8
NRF	100,88	106,59	105,7
Polska	7,59	8,57	112,9
Szwajcaria	128,34	141,59	110,3
Szwecja	48,33	53,97	111,7
W. Brytania	35,43	40,26	113,6
Włochy	6,59	8,14	123,5

Źródło: Statystyka Łączności GUS - 1968

Tabela 16

Liczba i struktura abonentów telefonicznych w Polsce według województw

Województwo	1959			1968			1959			1968		
	ogółem	w mia- stach	na wsi	ogółem	w mia- stach	na wsi	ogółem	w mia- stach	na wsi	ogółem	w mia- stach	na wsi
w tysiącach				w odsetkach								
Polska	487,6	419,6	68,0	957,7	838,9	118,7	100	100	100	100	100	100
Warszawskie*	85,6	79,0	6,6	206,5	195,3	11,2	17,6	18,8	9,7	21,6	23,3	9,4
Katowickie	47,8	43,9	3,9	88,0	82,3	5,8	9,8	10,5	7,7	9,2	9,8	4,9
Łódzkie*	43,0	39,1	3,9	68,2	60,3	7,9	8,8	9,3	5,7	7,1	7,2	6,7
Wrocławskie*	41,3	34,3	7,0	81,2	71,3	9,9	8,5	8,2	10,3	8,5	8,5	8,3
Poznańskie*	39,1	34,1	5,0	70,5	59,3	11,2	8,0	8,1	7,4	7,4	7,1	9,4
Krakowskie*	38,2	33,6	4,6	67,2	59,3	7,9	7,8	8,0	6,8	7,0	7,1	6,7
Gdańskie	29,7	26,3	3,4	63,5	58,2	5,2	6,1	6,3	5,0	6,6	6,9	4,4
Bydgoskie	28,1	23,4	4,7	57,4	48,3	9,2	5,8	5,5	6,9	6,1	5,8	7,7
Szczecińskie	19,2	17,3	1,9	39,0	35,8	3,2	3,9	4,1	2,8	4,0	4,2	2,7
Lubelskie	17,4	13,0	4,4	34,6	26,6	8,0	3,6	3,1	6,5	3,6	3,1	6,7
Kieleckie	17,2	13,2	4,0	34,9	28,2	6,7	3,5	3,2	5,8	3,6	3,4	5,6
Olsztyńskie	14,7	11,5	3,2	26,0	20,0	6,0	3,0	2,7	4,7	2,7	2,4	5,2
Rzeszowskie	14,5	11,1	3,4	28,8	22,6	6,2	3,0	2,7	5,0	3,0	2,7	5,2
Opolskie	13,6	10,3	3,3	21,4	16,4	5,0	2,8	2,5	4,8	2,2	2,0	4,2
Koszalińskie	13,5	10,0	3,5	24,5	19,1	5,4	2,8	2,4	5,2	2,6	2,3	4,5
Zielonogórskie	13,5	10,8	2,7	22,2	17,3	5,0	2,8	2,6	4,0	2,3	2,1	4,2
Białostockie	11,2	8,7	2,5	23,6	18,6	4,9	2,3	2,0	3,7	2,5	2,2	4,2

* Łącznie z miastem wydzielonym.

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1959, s. 95, tab. 45, s. 98, tab. 48, s. 100, tab. 49; Rocznik Statystyczny Łączności 1968, s. 146, tab. 60, s. 150, tab. 63, s. 153, tab. 65.

podkreślić, że tylko w okresie ostatnich 4 lat tj. 1965- 1968 przyrost abonentów wyniósł 219,3 tys. i był prawie równy liczbie abonentów z 1938 r.

W latach 1958 - 1968 ogólna liczba abonentów wzrosła o 214% przy czym większe tempo wzrostu wystąpiło w miastach i wyniosło 219,3% przy równoczesnym niższym względnym tempie wzrostu na wsi wynoszącym 186,6%. W konsekwencji tych zmian w przyroście liczby abonentów w tych samych latach zwiększył się udział procentowy abonentów w miastach w stosunku do ogólnej ilości i wzrósł z 85,7% (382,6 tys.) do 87,6% (839,0 tys.) natomiast na wsi odpowiednio zmalał z 14,3% (63,6 tys.) do 12,4% (118,7 tys.).

Liczbę i strukturę abonentów telefonicznych w Polsce według województw w latach 1959 - 1968 ilustrują dane zawarte w tabeli 16. Celem stworzenia warunków dla porównywalności, w tabeli tej miasta wydzielone z województw włączono do właściwych regionalnie województw. Dane niniejsze wykazują dynamiczny i zróżnicowany rozwój liczby abonentów telefonicznych we wszystkich województwach. Wysokie tempo wzrostu liczby abonentów województwa warszawskiego z 85,6 tys. do 206,5 tys. wpłynęło istotnie na ukształtowanie się struktury liczby abo-

Tabela 15

Abonenci telefoniczni w Polsce

Lata	Ogółem	W miastach	Na wsi	Ogółem		W miastach	Na wsi
	w tysiącach			1939 = 100	1958 = 100		
1939	225,4	.	.	100	.	.	.
1946	118,1	.	.	52,4	.	.	.
1950	194,0	.	.	86,1	.	.	.
1951	216,0	.	.	95,8	.	.	.
1952	245,0	.	.	108,7	.	.	.
1953	272,5	.	.	120,9	.	.	.
1954	301,0	.	.	133,5	.	.	.
1955	338,0	.	.	150,0	.	.	.
1956	378,0	.	.	167,7	.	.	.
1957	405,9	.	.	180,1	.	.	.
1958	446,2	382,6	63,6	197,0	100	100	100
1959	487,6	419,6	68,0	216,3	109,3	109,7	106,9
1960	535,2	462,6	72,6	237,4	119,5	120,9	114,2
1961	585,0	508,6	76,4	259,5	131,2	132,9	120,1
1962	636,1	564,2	78,2	282,2	142,5	147,5	123,0
1963	675,5	600,4	75,1	299,7	151,1	156,9	118,1
1964	737,7	658,0	79,7	327,3	165,1	171,8	125,3
1965	783,5	699,6	83,9	347,6	175,2	182,8	131,9
1966	838,0	730,9	107,1	371,8	187,9	191,0	168,4
1967	898,9	787,0	111,9	398,8	201,5	205,7	175,9
1968	957,7	839,0	118,7	424,9	214,5	219,3	186,6

Źródło: Statystyka Łączności GUS - 1966, s. 12 tab. 5; Statystyka Łączności GUS — 1967, s. 39 tab. 31/58; Statystyka Łączności GUS - 1968, s. 50 tab. 34/64.

mentów według województw, mianowicie: strukturalnie województwo warszawskie poprawiło swój udział z 17,6 do 21,6%, nieznacznie poprawiły swoje udziały procentowe województwa: gdańskie z 6,1 na 6,6; bydgoskie z 5,8 na 6,1; szczecińskie z 3,9 na 4,0; kieleckie z 3,5 na 3,6; białostockie z 2,3 na 2,5; utrzymały swój poziom bez zmian województwa: wrocławskie — 8,5%, lubelskie — 3,6%, rzeszowskie — 3,0%, zmniejszyły swoje udziały procentowe województwa: katowickie z 9,8 na 9,2, poznańskie z 8,0 na 7,4, łódzkie z 8,8 na 7,1, krakowskie z 7,8 na 7,0, olsztyńskie z 3,0 na 2,7, koszalińskie z 2,8 na 2,6, zielonogórskie z 2,8 na 2,3, opolskie z 2,8 na 2,2.

Analizując zmiany strukturalne w miastach według województw stwierdza się poprawę udziału procentowego liczby abonentów w województwach: warszawskim z 18,8 na 23,3, gdańskim z 6,3 na 6,9, bydgoskim z 5,5 na 5,8, szczecińskim z 4,1 na 4,2, kieleckim z 3,2 na 3,4. Analogiczna analiza na wsi według województw wykazuje procentową poprawę w województwach: poznańskim z 7,1 na 9,4, bydgoskim z 6,9 na 7,7, lubelskim z 6,5 na 6,7, olsztyńskim z 4,7 na 5,2, rzeszowskim z 5,0 na 5,2, zielonogórskim z 4,0 na 4,2 i białostockim z 3,7 na 4,2.

Rozwój liczby abonentów telefonicznych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w Polsce według województw w latach 1959 - 1968 prezentują dane zawarte w tabeli 17. Również w tabeli tej miasta wydzielone włączono do właściwych regionalnie województw. W badanym okresie stwierdza się w kraju wzrost wskaźnika z 1,65 na 2,95 co stanowi 178,7%. Najwyższy wzrost wystąpił w województwie warszawskim z 2,47 na 5,40 co stanowi 218%. Podobnie stosunkowo wysoki wzrost wystąpił w województwach: białostockim o 199% (z 1,00 na 1,99), kieleckim o 196% (z 0,93 na 1,83), lubelskim o 196,8% (z 0,96 na 1,78), rzeszowskim o 183,3% (z 0,90 na 1,78).

Mimo tak dynamicznego względnego wzrostu w wymienionych województwach, będącego wyrazem łagodzenia dysproporcji w tym zakresie w kraju, zauważa się, że województwa te w dalszym ciągu utrzymują się na poziomie znacznie niższym od przeciętnego w kraju i to w województwie rzeszowskim na poziomie 55,9% do 67,6% w województwie białostockim. Powyżej poziomu przeciętnego w kraju, wysoko utrzymuje się województwo warszawskie — 183%, z kolei szczecińskie — 149,2%, gdańskie — 149,2%, wrocławskie — 110,2%, koszalińskie — 106,3% i bydgoskie 102,6%.

Ogólny wskaźnik gęstości abonentów na 100 mieszkańców w mieście w kraju wzrósł z 3,01 na 5,05 co stanowi 167,8%. W tym zakresie najwyższy wzrost osiągnęło województwo warszawskie z 4,6 na 9,1 tj. 197%. Najwyższe procentowe wzrosty w miastach osiągnęły województwa: kieleckie — 178,7% (z 2,67 na 4,77), gdańskie — 177% (z 3,30 na 5,84), bydgoskie — 173% (z 2,90 na 3,03). Należy podkreślić, że o ile w 1959 r. powyżej przeciętnego poziomu utrzymywało się 9 województw (warszaw-

Tabela 17

Abonenci telefoniczni na 100 mieszkańców w Polsce, według województw

Województwo	1959			1968			1959			1969		
	ogółem	w miastach	na wsi	ogółem	w miastach	na wsi	ogółem	w miastach	na wsi	ogółem	w miastach	na wsi
na 100 mieszkańców												
wskaznik gestosci abonentów w Polsce = 100												
1959 = 100												
Polska	1,65	3,01	0,42	2,42	5,05	0,75	100	100	100	178,7	167,8	178,6
Szczecińskie	2,57	3,72	0,65	4,40	6,13	1,05	155,6	123,2	101,5	149,2	171,2	164,8
Warszawskie*	2,47	4,60	0,38	5,40	9,10	0,67	149,8	153,2	90,4	183,0	218,0	176,3
Gdańskie	2,45	3,30	0,80	4,40	5,84	1,17	148,5	109,6	115,5	149,2	180,0	177,0
Koszalińskie	1,97	3,29	0,91	3,14	5,00	1,35	119,2	109,2	99,7	106,3	155,8	146,3
Wrocławskie*	1,88	2,55	0,80	3,26	3,41	1,12	113,9	84,7	66,4	180,2	159,4	148,3
Łódzkie*	1,85	3,26	0,34	2,80	3,98	0,72	113,3	108,2	78,4	110,2	173,0	140,0
Zielonogórskie	1,76	2,96	0,64	2,54	3,74	1,20	106,5	98,5	94,8	151,0	122,1	211,8
Olsztyńskie	1,68	3,69	0,55	2,65	5,18	1,01	101,8	122,8	74,2	86,0	144,3	187,5
Bydgoskie	1,66	2,90	0,52	3,03	5,04	0,98	100,2	96,7	102,5	89,7	157,7	183,6
Poznańskie*	1,62	3,07	0,38	2,69	3,66	0,84	98,0	100,3	99,9	102,6	182,5	188,5
Krakowskie*	1,51	3,29	0,29	2,44	3,91	0,51	91,4	109,2	72,5	91,1	167,0	221,0
Katowickie	1,48	1,80	0,37	2,44	2,99	0,67	89,7	59,8	77,4	82,7	161,5	175,9
Opolskie	1,47	3,20	0,53	2,06	3,78	0,83	88,9	106,4	59,3	82,7	164,8	181,1
Białostockie	1,00	2,70	0,32	1,99	4,45	0,65	60,6	89,7	74,8	69,8	140,1	156,6
Lubelskie	0,96	2,95	0,32	1,78	4,64	0,59	58,2	98,1	88,2	67,6	199,0	203,1
Kieleckie	0,93	2,67	0,29	1,83	4,77	0,51	56,4	91,9	86,8	60,4	185,4	184,4
Rzeszowskie	0,90	3,00	0,27	1,65	4,93	0,48	54,6	94,4	78,8	61,9	196,8	175,9
											183,3	177,8

* Łącznie z miastem wydzielonym.

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1959, s. 95, tab. 45; s. 98, tab. 48; s. 100, tab. 49; Rocznik Statystyczny Łączności 1968, s. 146, tab. 60; s. 750, tab. 63; s. 153, tab. 65.

skie — 153%, szczecińskie — 123,2%, olsztyńskie — 122,8%, gdańskie — 109,6%, koszalińskie — 109,2%, krakowskie — 109,2%, opolskie — 106,4%, poznańskie — 100,3%) to w 1968 r. powyżej przeciętnego poziomu utrzymują się 4 województwa (warszawskie 180,0%, szczecińskie 101,5%), co jest wynikiem znacznie wyższego tempa wzrostu abonentów telefonicznych w województwie warszawskim w stosunku do pozostałych województw.

Ogólny wskaźnik gęstości abonentów na 100 mieszkańców na wsi w kraju w latach 1959 - 1968 uległ dalszej poprawie z 0,42 na 0,75 tj. o 178,6%. Najwyższy procentowy wzrost na wsi uzyskały województwa: poznańskie — 221,0% (z 0,38 na 0,84), łódzkie — 211,8% (z 0,34 na 0,72), białostockie — 203,1% (z 0,32 na 0,65), bydgoskie — 188,5% (z 0,52 na 0,98), zielonogórskie — 187,5% (z 0,64 na 1,20).

Zauważyć należy że w 1959 r. powyżej przeciętnego poziomu na wsi było 8 województw, zaś w 1968 r. ilość województw wzrosła do 9 (koszalińskie 217,0% — 180,2%, gdańskie 140,2% — 155,8%, wrocławskie 190,2% — 162,6%, szczecińskie 154,9% — 142,5%, zielonogórskie 152,5% — 160,0%, olsztyńskie 130,9% — 134,7%, opolskie 126,2% — 110,6%, poznańskie 90,4% — 112,3%). W tym okresie zmniejszyła się rozpiętość w zróżnicowaniu poziomu między województwami, przede wszystkim wśród województw o poziomie wyższym od przeciętnego, czego dowodzi procent najwyższy w 1959 r. wynoszący 217,0, który zmalał w ciągu roku do 180,2 co jednocześnie świadczy o złagodzeniu dysproporcji w tym zakresie.

Liczbę i strukturę abonentów telefonicznych w Polsce według miast wojewódzkich i innych, liczących ponad 100 tys. mieszkańców w latach 1955 - 1968 przedstawia tabela 18. Celowość odrębnego badania największych pod względem ilości mieszkańców miast w Polsce uzasadnia najwyższe dynamiczne zapotrzebowanie na usługi telekomunikacyjne w tych miastach, co znajduje swój wyraz w tym, że w 1959 r. 28 miast objętych wymienioną tabelą posiadało 229,5 tys. abonentów telefonicznych stanowiących 54,7% ogólnej liczby abonentów telefonicznych w miastach w Polsce (419,6 tys.), zaś w 1968 r. liczba ta wzrosła do 502,2 tys., wpływając również na analogiczny wzrost strukturalny wynoszący 59,9% (ogółem w miastach było 839,0 tys. abonentów).

Wszystkie miasta objęte badaniem wykazują dynamiczny i zróżnicowany rozwój liczby abonentów. Największy przyrost abonentów wystąpił w Warszawie, a mianowicie z 64,2 tys. do 163,3 tys., co zwiększyło znacznie udział procentowy Warszawy w ogólnej liczbie abonentów, tj. z 27,9 do 32,40%.

Nieznacznie również poprawił swoje udziały procentowe następujących 11 miast: Wrocław z 5,1 na 6,07, Gdańsk z 4,0 na 4,9, Bydgoszcz z 2,48 na 3,38, Białystok z 1,53 na 1,77, Kielce z 1,26 na 1,39, Koszalin z 0,83 na 0,96, Radom z 1,70 na 1,77, Bytom z 1,26 na 1,30, Chorzów z 1,13 na 1,16,

Tabela 18

Liczba i struktura abonentów telefonicznych w Polsce według miast wojewódzkich i innych liczących ponad 100 tys. mieszkańców

Miasta	1959	1968	1959	1968
	w tysiącach		w odsetkach	
Ogółem	229,5	502,2	100	100
Miasta wojewódzkie				
Warszawa	64,2	163,3	27,9	32,40
Łódź	26,7	37,0	11,6	7,36
Kraków	20,3	33,9	8,8	6,07
Poznań	14,3	28,4	6,2	5,66
Wrocław	11,9	33,9	5,1	6,07
Szczecin	11,2	24,3	4,9	4,85
Katowice	9,6	18,9	4,2	3,77
Gdańsk	9,2	24,5	4,0	4,90
Lublin	6,3	13,3	2,7	2,65
Bydgoszcz	5,7	16,9	2,48	3,38
Białystok	3,5	8,9	1,53	1,77
Olsztyn	3,3	6,00	1,44	1,20
Kielce	2,9	7,00	1,26	1,39
Rzeszów	2,8	5,0	1,22	0,99
Opole	2,6	4,1	1,13	0,82
Koszalin	1,9	4,8	0,83	0,96
Zielona Góra	1,9	3,6	0,83	0,72
Pozostałe miasta powyżej 100 tys. mieszkańców				
Gdynia	6,3	13,9	2,73	2,60
Częstochowa	4,2	7,1	1,83	1,41
Radom	3,9	8,9	1,70	1,77
Gliwice	3,1	5,8	1,35	1,15
Toruń	3,1	6,6	1,35	1,31
Bytom	2,9	6,5	1,26	1,30
Wałbrzych	2,9	4,1	1,26	0,82
Chorzów	2,6	5,8	1,13	1,16
Sosnowiec	2,4	3,2	1,05	0,64
Zabrze	2,1	4,7	0,91	0,94
Ruda Śląska	0,7	2,1	0,30	0,42

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1959, s. 34, tab. 2 i s. 96, tab. 46; Rocznik Statystyczny Łączności 1968, s. 72 tab. 2 i s. 151, tab. 64.

Zabrze z 0,91 na 0,94 i Ruda Śląska z 0,30 na 0,42. W pozostałych 16 miastach, w tym w 10 miastach wojewódzkich, analogiczne udziały procentowe uległy obniżeniu od 4,24% w Łodzi do 0,04% w Toruniu mimo dynamicznego wzrostu absolutnej liczby abonentów telefonicznych tych miast.

Liczbę abonentów telefonicznych na 100 mieszkańców w Polsce, według miast wojewódzkich i innych liczących ponad 100 tys. mieszkańców, ilustruje tabela 19. We wszystkich badanych miastach ogółem nastąpił wzrost liczby abonentów telefonicznych na 100 mieszkańców z 3,62

Tabela 19

Abonenci telefoniczni na 100 mieszkańców w Polsce według miast wojewódzkich i innych liczących ponad 100 tys. mieszkańców

Miasta	1959	1968	1959	1968	1968 1959 = 100
	na 100 mieszkańców		wskaźnik gęstości abonen- tów w Polsce = 100		
Ogółem	3,62	5,25	100	100	147,6
Miasta wojewódzkie					
Warszawa	5,8	12,8	160,0	240,6	220,3
Olsztyn	4,9	6,7	152,0	125,2	136,8
Rzeszów	4,6	6,5	127,0	121,5	141,2
Koszalin	4,5	7,8	124,0	145,8	173,0
Opole	4,4	4,8	122,0	89,7	109,0
Kraków	4,3	6,0	118,8	112,5	139,0
Szczecin	4,2	7,3	116,0	135,3	174,0
Zielona Góra	3,9	5,6	107,5	104,8	144,0
Łódź	3,8	4,9	105,0	91,6	129,0
Katowice	3,7	6,4	102,0	119,5	173,0
Lublin	3,6	5,6	99,4	104,5	155,8
Poznań	3,6	6,2	99,4	116,0	172,0
Kielce	3,3	5,9	91,3	110,3	179,0
Gdańsk	3,2	6,7	88,4	125,2	209,0
Białystok	3,0	5,5	83,0	103,0	183,0
Wrocław	2,8	6,6	77,4	123,5	236,0
Bydgoszcz	2,5	6,1	69,2	114,0	244,0
Pozostałe miasta powyżej 100 tys. mieszkańców					
Gdynia	4,5	7,2	124,2	134,5	160,0
Radom	3,1	5,8	85,7	108,5	187,0
Toruń	3,0	5,3	83,0	99,3	177,0
Częstochowa	2,6	3,8	72,0	61,6	146,0
Gliwice	2,5	3,5	69,2	65,3	140,0
Wałbrzych	2,5	3,3	69,2	71,0	132,0
Sosnowiec	1,9	2,3	52,4	43,0	121,0
Chorzów	1,8	3,8	49,8	61,6	210,3
Bytom	1,7	3,5	53,0	65,3	206,0
Zabrze	1,2	2,4	37,4	44,9	200,0
Ruda Śląska	0,6	1,5	16,6	28,2	250,0

Źródło: Rocznik Statystyczny Łączności 1959, s. 34, tab. 2; s. 96, tab. 46; Rocznik Statystyczny Łączności 1968 s. 72, tab. 2; s. 152, tab. 64.

w 1959 r. do 5,25 w 1968 r., co stanowi 147,6% wzrostu. W okresie tym najwyższy wskaźnik gęstości abonentów utrzymała i znacznie poprawiła Warszawa uzyskując wzrost z 5,8 do 12,8 abonentów na 100 mieszkańców, co stanowi 220,3%, natomiast najniższy wskaźnik gęstości abonentów utrzymuje się w Rudzie Śląskiej mimo jego poprawy z 0,6 na 1,5 i wynoszącego wzrost najwyższy tj. 250%. Najniższy wskaźnik gęstości wśród miast wojewódzkich notuje się w Opolu przy nieznacznej jego poprawie

Tabela 20

Porównanie gęstości abonentów telefonicznych

Miasta	Średnia krajowa = 100	Miasta	Średnia krajowa = 100
powyżej średniej dla miast		poniżej średniej dla miast	
1959 r.			
Warszawa	160,0	Ruda Śląska	16,6
Olsztyn	152,0	Zabrze	37,4
Rzeszów	127,0	Chorzów	49,8
Gdynia	124,2	Sosnowiec	52,4
Koszalin	124,0	Bytom	53,0
1968 r.			
Warszawa	240,6	Ruda Śląska	28,2
Koszalin	145,8	Sosnowiec	43,0
Szczecin	135,3	Zabrze	44,0
Gdynia	134,5	Chorzów	61,6
Gdańsk	125,2	Częstochowa	61,6

z 4,4 na 4,8 co wynosi 109,0% wzrostu. Przyjmując w % średnią dla miast za 100, wskaźnik gęstości abonentów telefonicznych w badanych miastach o poziomie stosunkowo najwyższym i najniższym przedstawia tabela 20.

Ogólnie można stwierdzić, że wszystkie miasta wojewódzkie z wyjątkiem Łodzi i Opola uzyskały w 1968 r. wyższy niż przeciętny poziom gęstości abonentów telefonicznych na 100 mieszkańców w badanych miastach, natomiast na poziomie niższym niż przeciętny w 1968 r. znajdują się pozostałe miasta liczące powyżej 100 tys. mieszkańców, z wyjątkiem Gdyni i Radomia.

*

Równolegle z rozwojem działalności usługowej i środków łączności, sukcesywny rozwój i postęp cechował również i jej wyniki ekonomiczne. Globalna wartość usług pocztowych i telekomunikacyjnych w 1968 r. wynosiła ponad 6,4 mld zł, z których ponad 2,2 mln zł przypada na usługi pocztowe. Zauważyć należy, że średnie roczne tempo wzrostu dochodów za usługi pocztowe i telekomunikacyjne w ostatnich latach sięga ponad 7% czyli około 450 mln zł, z których ponad 120 mln zł przypada za usługi pocztowe.

Wartość brutto majątku trwałego (środków trwałych) znajdującego się w eksploatacji wszystkich jednostek resortu łączności z końcem 1968 r. osiągnęła 26,2 mld zł, w tym 22,3 mld zł przypada na największe resortowe przedsiębiorstwo „Polska Poczta, Telegraf i Telefon”. Praktycznie cały ten majątek — uwzględniając zniszczenia wojenne — stanowi z nie-

licznymi wyjątkami dorobek Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dorobek ten osiągnięty został w wyniku sukcesywnej działalności inwestycyjnej, opartej w zasadzie na urządzeniach pochodzących z dostaw produkcji przemysłu krajowego. Nakłady inwestycyjne na rozwój środków łączności użytku publicznego w ostatnich latach wynoszą średnio w roku ponad 1,3 mld zł. Nakłady te od szeregu lat znajdują całkowite pokrycie w odpisach amortyzacyjnych oraz w zyskach osiąganych za usługi pocztowe i telekomunikacyjne. Saldo tego rachunku od 1963 r. wykazuje poważne i narastające nadwyżki. Nadwyżka za 1968 r. osiągnęła blisko 970,0 mln zł. O nadwyżkach tych decyduje osiągany przez p.p. „Polska Poczta, Telegraf i Telefon” coraz wyższy zysk bilansowy, który w 1968 r. wyniósł 1.1 mld zł przy osiągniętym wskaźniku kosztów 82,3%, licząc w stosunku do wartości usług. Źródłem tego zysku jest przede wszystkim coraz wyższa wydajność pracy, osiągana dzięki wdrażanemu postępowi technicznemu, szczególnie przez wprowadzanie do eksploatacji nowoczesnych urządzeń o dużej przepustowości, przez usprawnienia organizacyjne i technologiczne, jak też przez efektywniejsze wykorzystywanie eksploatowanych środków.

W tych warunkach narastający poziom wykazują również w ostatnich latach wpłaty PPTiT do budżetu państwa, co potwierdza dokonana za 1968 r. wpłata w wysokości 790,9 mln zł w stosunku do analogicznej wpłaty z 1965 r., która wynosiła 446,0 mln zł. Należy podkreślić, że ostatnio — od 1967 r. — zysk osiąga nie tylko rentowna od lat działalność telekomunikacji, ale również i działalność poczty.

Osiągnięta w okresie minionych 25 lat Polski Ludowej odbudowa i rozbudowa łączności stanowi niewątpliwie poważną podstawę do realizacji dalszego rozwoju oraz dalszych zadań w tej dziedzinie. Zarysy tego rozwoju — wynikające z potrzeb i rozwoju całej naszej gospodarki narodowej — określiły realizowane już praktycznie Uchwały V Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SERVICES IN THE 25-YEARS' PERIOD OF PEOPLE'S POLAND

Summary

In the 25-years period of Polish People's Republic the achievements of the Communication Department including its basic divisions: the post-office and the telecommunication were remarkable and become still more spectacular if we take into consideration the fact that communication facilities had to be completely rebuilt because of the tremendous destruction caused by the war and the devastation of facilities done by the Nazi occupant. Owing to the rebuilding and developing of communication facilities their actual potential exceeds the pre-war state very remarkably.

The increase in post-office services of transport and bank types compared to the level of 1938 is illustrated with the following data: ordinary letters — 151%, registered letters — 342%, magazines — 215%, parcels — 182%, postal and telegraphic orders — 253%, savings put in the post-office — 188%.

In 1968 there were almost 960.000 telephone subscribers (in 1939 only 225,400), 2,95 telephone subscribers and 5,09 telephones to 100 inhabitants (in 1938 0.64 and 0,86 respectively), 1063 trunk calls and 43 telegrams to 100 inhabitants (in 1939 80 and 11.4 respectively). Telex service that was unknown in this country in the pre-war period covered 3100 subscribers and 9.4 teleprinters of the telex network to 100.000 inhabitants in 1968.

General development of post-office and telecommunication services was accompanied by a simultaneous leveling or reducing of differences in that field in towns and villages, in the provinces and their capitals, in accordance with the economic and cultural development **of the whole country.**